

Hoe om te gaan met privacy van burgers?

Tinga Kleefman

Steeds meer ambtenaren gebruiken het internet als instrument bij de uitvoering van hun professionele taken. Uitingen van ambtenaren in de sociale media worden door het publiek kritisch bekeken. Met een beetje pech wordt een ongelukkige tweet van een ambtenaar door velen gedeeld en is deze dezelfde dag nog onderwerp van gesprek in één van de vele talkshows op de televisie. In Nederland hechten wij grote waarde aan de vrijheid van meningsuiting. Deze vrijheid geldt ook voor ambtenaren. De vrijheid wordt wel beperkt door bijvoorbeeld de rechten en belangen van derden.

In deze bijdrage staat centraal hoe – in juridisch perspectief - in de sociale media de vrijheid van de ambtenaar wordt beperkt bij het gebruik van privacy gevoelige gegevens van burgers.

Voorbeelden van berichten

Steeds vaker verschijnen berichten in het nieuws over ambtenaren die worden geschorst of zelfs uit hun functie worden ontheven als gevolg van uitingen in de sociale media. Op 15 augustus 2014 publiceerde het NRC nog een overzicht ¹. In het artikel wordt het voorbeeld gegeven van een tweet van een districtschef in Drenthe die destijds volop de media haalde. Zij had onder haar privénaam getwitterd over twee doden in een flat in Meppel en had daaraan toegevoegd “..gaat vast om huiselijk geweld.”

Een ander voorbeeld. Tijdens het WK voetbal van 2014 was er een politieagent die Twitterde dat hij eerst nog bij een verdachte op de bank de laatste minuten van de wedstrijd van het Nederlands elftal had gezien, alvorens hij de verdachte mee naar het politiebureau had genomen voor het verhoor.

Zo op het eerste oog leek deze tweet te gaan over een betrokken agent die aansloot bij de actualiteit van de dag, zowel hij als de verdachte wilden het resultaat van een voetbalwedstrijd van het Nederlands elftal in Brazilië zien. Wat de tweet echter bijzonder maakte was de impact die die had voor de vermeende slachtoffers. De betrokkene werd namelijk verdacht van het mishandelen van kinderen, die hem eerder die dag in zijn genot bij het kijken van een voetbalwedstrijd hadden gestoord. De vader van één van de kinderen nam kennis van de tweet en het positieve bericht dat daarover de ronde ging. De tweet werd namelijk vele malen herhaald en kwam zelfs in het nieuws. Het verhaal had echter een keerzijde waardoor de betrokken

¹ <http://www.nrc.nl/carriere/2014/08/15/ondanks-sociale-media-code-gaan-nog-veel-ambtenaren-in-de-fout/>

ouders van het kind de eerstvolgende televisie-uitzending van De Wereld Draait Door hun verhaal deden en een ander beeld van de agent en hun beleving bij de tweet lieten zien. Wat wellicht positief was bedoeld, kwam in een heel ander daglicht te staan. De wettelijke taak en imago van de politie was in het geding. Immers, door de tweet werd een koppeling gemaakt tussen het uitvoeren van de functie en het uitstellen van ambtelijke verplichtingen in verband met een voetbalwedstrijd.

Wanneer is sprake van privacy gevoelige gegevens?

Volgens de wet is er sprake van privacy gevoelige gegevens bij *iedere informatie betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare levend natuurlijk persoon*. Dit betreft bijvoorbeeld naam, adres, fysieke kenmerken (zoals haardracht, tattoos, manier van lopen), kenteken, postcode, BSN nummer, IP-adres, beroep, etcetera.

Vanuit Europa wordt volop meegedacht over de grenzen aan het gebruik van privacy gevoelige gegevens. Als gevolg van de Europese wetgeving moet Nederland zelfs de nationale wetgeving aanpassen. De wetgeving is derhalve continue in beweging en nagenoeg elke maand worden op het gebied van de bescherming van de informatie van de individu nieuwe stukken zichtbaar.

Een inbreuk op de privacy kan aan een rechter worden voorgelegd. Ook het College Bescherming Persoonsgegevens treedt handhavend en adviserend op. Daarnaast heeft zij ook als taak voorlichting te geven. Nuttige websites zijn www.cbppweb.nl en www.mijnprivacy.nl.

Toestemming

Bij privacy geldt als belangrijk uitgangspunt, dat indien de betrokkene niet zelf heeft ingestemd met de openbaarmaking van de informatie, de publicatie daarvan niet is toegestaan. Deze toestemming moet expliciet zijn verleend. Het vooraf aankruisen in een aanvraagformulier is dat niet. Van belang is ook dat de toestemming tot publicatie op elk moment kan worden ingetrokken. Deze intrekking geldt dan voor publicaties in de toekomst.

In dit kader is ook van belang de recente uitspraak van het Europese Hof over 'right to be forgotten'. Het resultaat van deze uitspraak is dat ten aanzien van berichten geplaatst in het verleden kan worden geëist dat deze permanent dienen te worden verwijderd. Een regel waarvoor ook op Europees niveau een wettelijke basis lijkt te worden gecreëerd. Immers, mensen delen veel en gedetailleerde informatie via sociale media waarvan zij later spijt kunnen krijgen. Het geheugen van het internet is nu nog oneindig.

In principe geldt dat strafrechtelijke gegevens, de aangehangen religie of levensovertuiging, ras, politieke gezindheid, maar ook gegevens over de gezondheid, seksuele geaardheid of lidmaatschap van een vereniging niet door een ander dan de betrokken persoon worden gepubliceerd.

In vervolg op de in de inleiding gegeven voorbeelden, merk ik hierbij op dat voor strafrechtelijke publicaties geldt dat dit onder bijzondere voorwaarden wel mag. De politie beschikt over een wettelijke verplichting het recht te handhaven. Er dient aan de voorwaarden te worden voldaan dat de publicatie van vitaal belang is, deze nodig zijn om haar taak goed te kunnen vervullen en er moet een belangenafweging aan ten grondslag liggen. De vragen die de politie in dergelijke gevallen positief dient te beantwoorden zijn:

1. Is de publicatie echt nodig? Kan het echt niet anders?
2. Weegt de publicatie op tegen de nadelen ervan?
3. Wat betekent de publicatie voor de individuele betrokkene?

Daarnaast is het College Bescherming Persoonsgegevens bereid om aan winkelcentra goedkeuring te geven voor een publicatie van veelplegende winkeldieven onder de winkelexploitanten. Dat wil echter niet zeggen dat bijvoorbeeld van foto's van de winkeldieven via de sociale media mogen worden verspreid.

Wanneer gelden de regels niet?

De regels van het verbod van het zonder toestemming verzamelen van privacy gevoelige gegevens gelden niet in geval van een persoonlijk adressenboek of een publicatie dat met een wachtwoord voor een beperkte kring van kennissen / familie wordt afgeschermd. Voor een openbaar toegankelijke weblog gelden de wettelijke beperkende regels dus weer wel.

Géén toestemming voor publicatie is vereist indien de publicatie een journalistiek, literair of artistiek doel dient. Dit komt voor uit een belangenafweging tussen de vrijheid van meningsuiting en het recht van privacy. Het is echter wel een uitzondering met een flink aantal "mitsen en maren". Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het eerste journalistieke belang bij de openbaarmaking en het tweede belang van het archiveringsdoeleinde. Er dient een afweging te worden gemaakt ten aanzien de gepubliceerde informatie en voor hoelang die geraadpleegd kan worden.

Tevens geldt dat geen onjuiste of bovenmatige gegevens mogen worden gepubliceerd en dient er "behoorlijk" en "zorgvuldig" te werk te worden gegaan. Of aan die normen wordt voldaan is weer aan de rechter of mogelijk aan de Raad voor de Journalistiek om zich daarover desgevraagd uit te laten.

Gedragscode

Op basis van de geldende regels is vanuit de overheid aandacht voor grenzen aan het communiceren door ambtenaren op het internet en sociale media. De rijksoverheid, departementen en regionale overheden, verbinden hun ambtenaren steeds vaker aan een gedragscode. Als wat mij betreft logische kernwaarden zijn door de Rijksoverheid gepubliceerd^{2, 3}:

1. Onpartijdigheid.
Burgers moeten erop kunnen vertrouwen dat de overheid niet bevooroordeeld of partijdig is.
2. Betrouwbaarheid.
De burger moet erop kunnen vertrouwen dat de gemaakte afspraken en toezeggingen worden nagekomen
3. Zorgvuldigheid.
De besluitvorming dient zorgvuldig plaats te vinden. De middelen dienen zorgvuldig te worden aangewend.
4. Dienstbaarheid en respectvolle bejegening.
Ambtenaren en de burger dienen elkaar dienstbaar en respectvol te bejegenen.
5. Professionaliteit en morele verantwoordelijkheid.
De ambtenaar dient zijn werk correct uit te voeren, integer te zijn en een zorgvuldige belangenafweging te maken.

Laat ik daar dan als 6^e kernwaarde aan toevoegen. "Tel tot 10!" Constateer je na 10 tellen nog steeds dat de tweet of post op een platform als LinkedIn voldoet aan alle voornoemde kernwaarden?

Afsluiting

Hiervoor heb ik een zeer beknopte samenvatting gegeven over privacy van de burger in relatie tot het gebruik van sociale media door ambtenaren. Uiteraard valt hier nog veel meer over te vertellen. Er zijn vele uitzonderingen voor gemeenten voor het vastleggen en beschermen van privacy gegevens anders dan via sociale media. Ik noem als voorbeeld het cameratoezicht of de medische dossiers die aan de gemeenten aanvang 2015 worden overhandigd. Daarover schrijf ik wel een andere keer.

² <http://www.integriteitoverheid.nl/themas/integriteit-en-social-media/wet-en-regegeving.html>. De kernwaarden zijn:

³ Uit: Uitgangspunten online communicatie rijksambtenaren 30 juni 2010 door L. Birza, P. Frank en H. Klok.

Over Tinga

Tinga Kleefman is advocaat bij Kneppelhout & Korthals Advocaten. Haar praktijk omvat alle aspecten van e-commerce, ICT, intellectuele eigendomsrechten en privacy. Tinga begeleid zowel nationale als multinationale cliënten. Tinga is als gastdocent Privacy verbonden aan de Verkorte opleiding voor bedrijfsjuristen. Tinga geeft regelmatig lezingen en workshops.

@tingakleefman

[LinkedIn.com/pub/tinga-kleefman/5/63a/755](https://www.linkedin.com/pub/tinga-kleefman/5/63a/755)

www.kneppelhout.nl

